

Afsluttende Rapport

Nordisk projekt om samarbejdsflader mellem lærer- og pædagoguddannelsen.

AF: Kirsten Vagn Andersen (UC Sjælland), Lone Havn Ingerslev (UC Vest), Birgit Jelert (UC Vest) og Merete Havgaard (UC Sjælland).

Projektets kerne og målsætning

Med afsæt i en politisk tendens og sammenlægningen af lærer- og pædagoguddannelsen i UC'er, har det været intentionen at undersøge mulighederne for et samarbejde mellem studerende på lærer- og pædagoguddannelsen tre forskellige steder via et forløb med billedbogen som omdrejningspunkt.

De tre uddannelsessteder er lærer- og pædagoguddannelserne i hhv. Esbjerg og Haslev, disse er rent fysisk beliggende under samme tag, og har derfor oplagte muligheder for et øget samarbejde. Desuden deltager lærer- og pædagoguddannelsen på Færøerne som fra august 2008 indgik i et meget tæt samarbejde og som dermed står overfor interessante udfordringer.

Det overordnede mål for dette projekt var at undersøge, om området 'børns sproglige udvikling' kvalificeres i et samarbejde mellem pædagog og læreruddannelsen med billedbogen som eksempel. Tre områder viser sig således væsentlige i forhold til de udfordringer, vi mødte:

- De faglige udfordringer
- Mødet mellem de to grupper af studerende
- De organisatoriske udfordringer

Disse tre områder blev omdrejningspunkter i forhold til udveksling og organisering af erfaringer og evalueringer.

Evalueringemetoden: SMTTE

For at opnå en vis gennemskuelse og en udveksling af fagligt indhold under tilrettelæggelsen af undervisningsforløbene, sendte Esbjerg og Haslev didaktiske overvejelser rundt. Beskrivelserne tog udgangspunkt i SMTTE modellen. En dynamisk model med fem hovedpunkter: Sammenhæng, Mål, Tegn, Tiltag og Evaluering.

Billedbogen som omdrejningspunkt.

Det er projektets grundtese, at billedbogen er som skabt til at være et omdrejningspunkt i et sådant samarbejde. Både pædagogen og læreren møder og bruger bogen i deres arbejdsfelt, desuden har der gennem de senere år været en øget interesse for at undersøge børnelitteraturens muligheder i læseudviklingen. (fx Moos 2002, Brostrøm 2005, Hagtvæt 2004)

Skriftsproget har været et naturligt fokus og hermed også litteracy tænkningen, men i denne sammenhæng har vi også interesseret os for billedbogens funktioner generelt, symbolsk kompetence, tekst og læsekompetence.

Vi forstår billedbogen som en bog, der enten i et samspil mellem billede og tekst eller gennem billeder alene formidler et fiktivt narrativt forløb, fortalt (også) med barnet som implicit læser, og i udgangspunktet ofte produceret til en fortællesituation, hvor teksten læses højt for barnet. (Christensen 2003)

Lektor Anne Pedersen (2004) og billedbogsforsker Maria Simonsen (2004) har forsket i brugen af litteratur i daginstitutioner, og de beskriver billedbogens mange anvendelser i daginstitutionerne. En kort opsummering af de mange funktioner, de beskriver er: Bogen som en del af en børnekultur og som en forberedelse til fremtiden, bogen som et middel til at øve koncentration og til at udvikle fantasi og fiktionskompetence, bogen som redskab for fællesskab, dialog og sprog udvikling. Deres undersøgelser har desuden givet et øget fokus på, hvilken litteratur der præsenteres i daginstitutionerne.

Det har været en del af det faglige indhold, at de studerende skulle erhverve en større viden om billedbogen og dens anvendelsesmuligheder generelt, der har været faglige oplæg, analysearbejde og i Esbjerg et besøg af forfatter Louis Jensen, der holdt oplæg om sit forfatterskab og om at skrive.

Den svenske billedbogsforsker Ulla Rhedin (2001) opfatter barndommen som præget af en mundtlig og visuel kultur og i de senere år også en mere synlig skriftsprogskultur. Hun mener, at barnet i forhold til værket, billedbogen, er yderst kulturelt aktivt. Barnet udvikler ifølge Rhedin det hun kalder " symbolsk kompetence", som betyder, at det lærer sig at håndtere og forstå et stort antal af symbolsystemer udover sproget, symbolsystemer som barnet møder i sin kultur. Hun fremhæver desuden at barnet gennem børnelitteraturen udvikler sin lytte- og fortællekompetence, træner ørets og øjets opmærksomhed, og hun fremhæver billedbogen som sammensat af flere medier, hvor barnet bevæger sig mellem den sproglige og den visuelle perception. (Rhedin 2001).

Med udgangspunkt i denne tænkning har det været et væsentligt indhold i Esbjerg og Haslev, at de studerende skulle arbejde med deres symbolske kompetencer. Ved at skabe enkelte dele af billedbøger eller ved at producere billedbøger sammen med børn. Nyere billedbøger er eksperimenterende i stilen og har et integreret samspil mellem billede og tekst, og stiller store krav til den symbolske kompetence. (fx Hole, Stian (2008): *Garmanns sommer*, - Haller x Karrebæk.(2001).*Ispigen*.)

Skønlitteraturen, der læses i børnehaven og i indskolingen, har mulighed for at lægge grundlaget for senere tekst- og læserkompetencer. Professor Torben Weinreich (2004) skelner mellem forskellige kompetencer og tager udgangspunkt i, hvilke kompetencer barnelæseren må formodes at skulle være i besiddelse af for at kunne læse en given tekst, han nævner blandt flere Den Retorisk kompetence, her menes en viden om litterære virkemidler og konventioner. Det er vigtigt at barnet gradvist skaffer sig viden om, at man i litteraturen forskyder betydning, fx ved brugen af billedsprog, metaforer og ironi. Læseren skal også kende en række konkrete metaforer, bl.a. hvis han/hun skal have glæde af forfatterens leg med metaforernes dobbelthed, som det fx ses i Benny Andersens bøger om Snøvsen. Lektor Karen Vilhelmsen supplerer betydningen af denne retoriske kompetence idet hun i *Didaktiske overvejelser på indskolingen – med særligt henblik på den sproglige dimension* (2004) diskuterer, hvorvidt barnet forstår denne dobbelthed: At barnet læser/hører historien med en dobbeltbetydning betyder, at det både er i fiktionen og udenfor denne. I kraft af skønlitteraturens særlige virkemidler kan læseren være emotionelt tilstede i det fiktive univers, identificere sig med de fiktive personer i forløbet, samtidig med at læseren kan have distance hertil. Barnet er klar over at det ikke er virkelighed. Den moderne billedbog rummer i sit udtryk mange muligheder for at gå ind og ud af virkelighed og fantasi. I Fauerby og Bak's bog *Bjørnen kommer*, går pigen Maja så meget op i at lege bjørn, at hun selv bliver ganske bange.

Vi har diskuteret vigtigheden af, at de studerende har viden om litterære virkemidler og konventioner, og mener at de så også i højere grad vil og bør kunne vælge der rette bog til de rette børn

Projektet har en konstruktivistisk forståelse af læse- og skrivetilegnelse og anskuer skriftsprogstil-egnelsen bredt ud fra en literacy-tænkning, (Hagtvæt 2004, Kjertman 2006, Liberg 2006) og her er litteratur- og billedlæsning er en vigtig del af det læseforberedende arbejde. Hagtvæt beskriver, at det efterhånden er et velkendt fænomen at mange børn skriver sig ind i læsningen. Når børn læser sker det i høj grad på forfatterens præmisser, dog må barnet være en aktiv medskaber ved at kunne fortolke teksten på sin egen måde. Men når børn skriver, så ligger initiativet hos dem selv, temaet er forankret i noget barnet er optaget af. Hagtvæt beskriver denne jeg forankring i følelser og behov som motivationsfremmende i skriveprocessen. Så i de svensk norske forsøg gik læsning og skrivning hånd i hånd (Hagtvæt, 2004).

Ligeledes kan pædagoger og lærere gå hånd i hånd ved at skabe sprogmiljøer, så børn både oplever skriftsproget som en naturlig del af hverdagen, som de kan lege med, ligesom de kan lege med andre ting, og de kan samtidig eller senere få en mere struktureret læseindlæring.

For at kunne skabe en optagethed og en forankring i et emne er det i den forbindelse af stor betydning, at studerende (og børn) får redskaber til at fordybe sig i en bog, og det kan ske på mange måder som fx dialogisk oplæsning, teater, bordteater, brug af LTG metoden osv., Nogle af disse metoder har været nævnt andre er blevet bearbejdet grundigere.

Vores overvejelser i forhold til forløbene har varieret fra sted til sted, som det ses i de efterfølgende beskrivelser. Men overordnet har det i tilrettelæggelsen af de forskellige forløb været væsentligt at de studerende får kendskab til den moderne børnelitteratur og udvikler en kvalificeret for-

ståelse for billedbogens udtryk. At de forstår at knytte sproglig udvikling til barnets møde med skriftsproget med billedbogen som medium, og får større forståelse for billedbogens potentialer i forhold til udvikling af barnets kompetencer inden for billedsprog og skriftsprog på tværs af de to uddannelsers faglige traditioner

Erfaringerne

I det følgende beskrives de væsentligste erfaringer på de tre forskellige uddannelsessteder. Som nævnt fremhæver vi de faglige udfordringer, mødet mellem de studerende samt de organisatoriske udfordringer.

Esbjerg

Disse tre punkter beskrives hovedsageligt ud fra de studerendes egne evalueringer, samt egne logbogsoptegnelser fra forløbet.

Men først et lille afsnit om forudsætninger og evalueringsmetode.

Der deltog i alt 40 lærer- og pædagogstuderende i projektet, som forløb over to uger med 16 timers undervisning á tre dage og en dag i praksis i indskolingen på to folkeskoler i Esbjerg. Indskolingsområdet var valgt, da tanken var, at her var et fælles arbejdsområde for pædagog- og lærerstuderende. Dagen inden forløbets start holdt Louis Jensen oplæg om sit forfatterskab og om at skrive.

De lærerstuderende havde kun dette projekt på skemaet (hvilket vi først blev klar over under evalueringen), mens de pædagogstuderende havde andre timer ved siden af forløbet. Begge hold var fra 4. semester på uddannelsen og mødte meget talstærkt op. De var af os inddelt i blandede grupper med både lærer- og pædagogstuderende i samtlige grupper. Læreruddannelsens 4. semester holder til dagligt til i Ribe, pædagoguddannelsens i Esbjerg. Lone Havn Ingerslev, projektdeltager, har undervist begge hold i sprog indenfor det sidste år.

De studerende blev den sidste dag i forløbet bedt om i prosaform at give udtryk for deres forventninger til forløbet, inden det gik i gang, samt deres oplevelse af forløbet på daværende tidspunkt. De blev også bedt om at komme med forslag til forbedring af forløbet og holdninger til, om forløbet evt. skulle gentages, og i så fald hvad der skulle være mere eller mindre af.

De faglige udfordringer

Vi kan via denne evaluering se, at mødet mellem de lærer- og pædagogstuderende har fyldt meget i de studerendes bevidsthed frem for undersøgelsen af om arbejdet med børns sproglige udvikling kan kvalificeres i samarbejdet mellem pædagog- og lærerstuderende med billedbogen som eksempel, hvilket er det oprindelige mål fra den udarbejdede SMTTE-model. Der har været de forventede tegn omkring aha-oplevelser i forhold til analyse og produktion af egne bøger, samt i særdeleshed i forbindelse med praksisforløbene. Der har også udtrykt respekt omkring hinandens

fagligheder i næsten alle evalueringer, men viden om mulighederne for sproglig udvikling på tværs af de to uddannelsers faglige traditioner har der simpelthen ikke været tid til at samle op på, hvilket set i bakspejlet havde været en forudsætning for, at denne bevidsthed skulle opnås. De faglige udfordringer er meget kommet til at handle om planlægningen og udførelsen af praksisforløbet. Forud for dette gik de studerendes egen analyse af professionelt producerede billedbøger, samt egen produktion af billedbøger. Enkelte nævner dog også, at kompendiet klædte dem godt på fagligt. Nogle ser også værdien i den æstetiske oplevelse i selv at have produceret bøger, samt den funktion det faglige arbejde med både analyse og produktion havde den første dag i forhold til at ryste gruppen sammen. Det skal nævnes, at det teoretiske omkring billedbogen, som hovedsageligt skulle have været gennemgået den første undervisningsdag ud fra kompendiet ikke fandt sted, da undervisningen måtte aflyses, og de studerende selv arbejdede med det uddelte program. Dette kan være en forklaring på, at det ikke fylder meget i de studerendes evalueringer.

To pædagogstuderende nævner dog, at de har lært meget om billedbøger og deres effekt på børn, hvordan sprog og fortællelyst kan udvikles.

Måden at arbejde med sprog via egen produktion af billedbøger har generelt givet børnene i indskolingen en god oplevelse, nævner mange evalueringer. Børnene var meget koncentrerede, engagerede og positive, og deres produkter var gode. Målene (de faglige og sociale) for forløbene blev efter de studerendes egne evalueringer, de deltagende lærere og pædagoger fra praksis, samt børnene selv – i de tilfælde de studerende valgte af evaluere med disse – opfyldt. Forløbene gik som skrevet i evalueringerne over alle forventninger.

To af de lærerstuderende giver som de eneste udtryk for, at de ikke har lært noget ved projektet. Den ene mener dog ikke, det har været helt spild af tid, men hun ville hellere have anvendt tiden til almindelig undervisning, da der snart er eksamen.

En anden lærerstuderende giver udtryk for at have opdaget, at det er muligt at lægge mere vægt på det pædagogiske i undervisningen.

Mødet mellem de to grupper

Nogle af de pædagogstuderende nævner, at de har glædet sig til projektet, hvor de skal samarbejde med de lærerstuderende. En har mindre gode erfaringer fra sin praktik vedrørende et sådant samarbejde, men ser dette som en mulighed for at prøve det igen. En anden ser vigtigheden af allerede i uddannelsen at få startet dette samarbejde, som hun mener også foregår i praksis efter uddannelsen. Vedkommende mener også, det er spændende at få mulighed for at få indblik i skolens metoder.

En af de lærerstuderende giver udtryk for, at hun ikke havde nogle forventninger til forløbet udover lidt irritation over at blive afbrudt i et forløb på egen matrikel, men hun endte med at være meget positivt stemt overfor forløbet.

Mange af evalueringerne nævner, at samarbejdet mellem lærer- og pædagogstuderende gik rigtig godt, og at de forskellige kompetencer har kunnet supplere hinanden. Der er nogle, der har valgt at fokusere på forskellen mellem den måde lærerstuderende og pædagogstuderende griber både planlægning af praksis, samt forskellene i måden at forholde sig til børnene og undervisningen i praksis: Lærerne tænker primært produkt og pædagogerne proces. Lærerne er meget bevidste om tid og er strukturerede og tænker i mål. Pædagogerne er mere utraditionelle i forhold til undervisningsformen. Tilgangen til børnene er forskellig, idet pædagogerne møder børnene, hvor de er. En anden gruppe nævner, at de via analysearbejdet med en professionelt produceret billedbog allerede opdagede, hvordan lærer- og pædagogstuderende tænkte forskelligt. Lærerstuderende kiggede på, hvordan bogen kunne anvendes undervisningsmæssigt og så på det sproglige, mens de pædagogstuderende fokuserede på hovedpersonens udvikling og handlingen i bogen.

De organisatoriske udfordringer og konsekvenser

Et par af de lærerstuderende nævner, at der var for lidt undervisning i løbet af de fjorten dage. Det var som ovenfor nævnt også meningen, at begge hold skulle have undervisning ved siden af, men der er åbenbart sket et kommunikationsbrist med skemalæggeren for læreruddannelsen.

Nogle af de pædagogstuderende nævner, at de gerne ville have været i praksis et mere relevant sted, hvilket får os til at tænke, at næste gang kunne nogle af de blandede grupper arbejde i praksis i mere læreragtige jobs, mens andre af grupperne er i mere pædagogagtige jobs.

Det at de lærerstuderende skulle være på en anden matrikel end sædvanligt opfattedes ikke som et problem hovedsageligt af to årsager: De fleste bor i Esbjerg, da deres uddannelse flyttes til matriklen til sommer, og de fik mulighed for at stifte bekendtskab med de bygninger, som de efter sommerferien skal færdes i.

En af de pædagogstuderende mener, at de forskellige vilkår for de to grupper af studerende er uheldigt fx deltagelsespligt for pædagogstuderende, men ikke lærerstuderende, samt de pædagogstuderendes portfolio-krav i forhold til de selvproducerede billedbøger, hvilket ikke gælder for de lærerstuderende. Vi kan dog med hensyn til fremmøde konstatere, at kun en enkelt lærerstuderende var fraværende under hele projektet.

Alt i alt har de organisatoriske udfordringer været temmelig gnidningsfrie, hvilket kort udtrykt skyldes, at vi færdes på begge matrikler og generelt har været ude i god tid i forhold til projektets placering. At organisere kontakt til folkeskolerne har også fungeret fint via personlige møder og mailkontakt, dog har der været en mindre kommunikationsbrist til en af skolerne, hvilket dog blev løst og ikke fik særlig betydning.

I langt størstedelen af evalueringerne gives der udtryk for, at det har været et spændende og udbytterigt projekt, som meget kan anbefales gentaget. Som en af de studerende udtrykte, var det fedt at arbejde på tværs af faggrupperne.

Færøerne

Barnets sproglige udvikling blev valgt som emne for samlæsningen. Emnet er relevant for begge grupper studerende. Heri indgik også arbejde med billedbogen som tema. Forløbet strakte sig over 5 uger, hvor hver uge havde sit udgangspunkt, som så igen samledes i det fælles tema.

Hovedambitionen med at knytte barnets sproglige udvikling til dets møde med skriftsproget - med billedbogen som medium, mener vi lykkedes. Arbejdsformen vekslede mellem forelæsning, faglige oplæg, gruppearbejde og en afsluttende skriftlig opgave, som blev bedømt med gældende karakterskala.

Selve mødet mellem lærer- og pædagogstuderende var uden problemer. De studerende samlæste på lige fod, der var ingen konflikter – kun udfordringer. På trods af, at der var tale om 1. semester for begge grupper af studerende, klarede de tydeligt at se deres egen identitet som henholdsvis lærere/pædagoger. De studerende var meget seriøse og målrettede i deres arbejde, og der kom en frugtbar dialog ud af mødet mellem de to grupper.

Med hensyn til lærerkræfter er det vores erfaring, at flere faste lærere burde være knyttet til forløbet end de to der sammen med gæsteforelæsere gennemførte projektet.

Haslev

Projektet i Haslev strakte sig over 18 lektioner i foråret 2009. Forløbets varighed var fire undervisningsdage. Der deltog studerende fra hele første årgang af 54 pædagogstuderende og et hold på 17 lærerstuderende fra linjefaget dansk, i alt **71** studerende (Se bilag med program). Denne opsamling bygger dels på evaluering fra de studerende (36 skriftlige besvarelser af vores semistrukturerede evalueringsskema (se bilag)) og dels på vores egen evaluering af forløbet.

De faglige udfordringer

Det generelle billede vedrørende de studerendes opfattelse af billedbogen er, at de har ændret syn på billedbogen og opdaget de mange muligheder i genren: Før var opfattelsen for mange studerende, at billedbogen kun var til højtlesning, og at det måske ikke spillede så stor rolle, hvilken bog man læste højt af. Nu konkluderes der fx i evalueringen, at "den kan bruges til forbløffende meget" eller "det er mere end bare en historie, den kan være omdrejningspunkt for fx problemløsning". De har også fået øjnene op for, at der findes mange forskellige typer billedbøger, og som en studerende udtrykker; det drejer sig om "rette bog til rette tid". De har med andre ord fået nuanceret deres syn på spændvidden i og muligheder inden for genren billedbogen.

En del af projektet var at opkvalificere de studerendes analytiske kompetencer i forhold til billedbogsgenren. I evalueringen peger mange studerende på, at de er blevet bevidste om det samspil, der er mellem tekst og billede, og at de ikke før har overvejet, hvordan tekst og billede kan læses som to forskellige udtryksformer: "billederne og teksten kan fortælle historien forskelligt" eller

”tekst og billede kan arbejde sammen, men man kan også forstå billedbogen ved enten kun at læse teksten eller se billederne”

I løbet af undervisningsforløbet præsenterede vi de studerende for forskellige didaktiske tilgange til billedbogen, fx bordteater, *Big Book*, LTG-inspirerede tilgange, dialogisk oplæsning. Vi sørgede for at både den skriftlige og den mundtlige dimension blev tilgodeset og stillede som krav, at de studerendes didaktiske arbejde skulle rumme begge dimensioner.

De studerende udtrykker generelt, at de har fået mange ideer til at arbejde med billedbogen: ”En masse ideer til arbejdet med bøgerne så de ikke bare bliver ”læst og glemt”. For det tredje peger flere på, at de har fået en større bevidsthed om de overvejelser man gør sig inden selve undervisningen og vigtigheden af forberedelsesfasen: ”man skal ikke bare tage en tilfældig billedbog, man skal være forberedt” og ”jo mere man selv arbejder med det, jo bedre kan man lære fra sig”

De studerende var helt klart glædet for arbejdet i grupper og muligheden for at prøve teorien af i praksis. Vi havde i planlægningsfasen forsøgt at tænke oplæg og gruppearbejde tæt sammen og var glade for at opdage, at de studerende også kunne se sammenhængen mellem teori og praksis.

Set fra undervisernes synspunkt har det mest givende vedrørende det faglige fokus været den vidensdeling og sparring, vi som undervisere har haft indbyrdes. Forløbet gav en indsigt i hinandens arbejdsformer og didaktiske tilgange og mulighed for udveksling af forskellige synspunkter på faglighed i forhold til sprog, litteratur og billedæstetik.

Mødet mellem de to grupper af studerende

Da der var et meget lille antal studerende fra læreruddannelsen, er det noget begrænset, hvad vi kan sige om mødet mellem de to uddannelser.

De studerende, der sad i blandede grupper, var generelt meget positive og syntes, de havde fået noget ud af mødet med studerende fra den anden uddannelse. De oplevede generelt, at der var flere lighedspunkter mellem dem, end de forventede på forhånd: ”spændende at møde de andre studerende (deres holdninger, hvordan de gør tingene), man får et andet syn på tingene, når der kommer andre med deres meninger” og ”den lærerstuderende fokuserede på andre elementer end de pædagog-studerende havde tænkt på, idet den lærerstuderende fokuserede på struktur og form, den pædagogstuderende på indhold” og ”vi fandt ud af at vi faktisk var enige om mange ting, når vi snakkede om opgaverne”.

Vores forventning til mødet mellem de to grupper af studerende var nok, at de to grupper ville have en vis skepsis over for hinanden. Denne forventning bygger vi på, at vi hos de øvrige undervisere i seminarierammen ofte møder holdningen om at forskellene er større end lighederne mellem undervisere på hhv. pædagog- og lærerseminarier. Vi havde derfor forventet at det samme ville afspejle sig blandt de studerende. Den skepsis kom ikke eksplicit til udtryk og det kan vi

enten tolke i positiv retning som at den ikke eksisterer eller at den blot er implicit og tavs, fordi det ikke er god tone at lufte den slags holdninger.

For vores vedkommende var det særligt for Merete Havgaard, der til dagligt arbejder i læreruddannelsen, at hun blev overrasket over mødet med en anden gruppe studerende. De studerende var meget mere åbne over for tanker og diskussioner om læsning og skrivning i indskolings- og daginstitutionssammenhæng end hun forventede. Der har i en del år været en diskussion i pædagogkredse om i hvilken grad skriftsproget skal fylde i institutionen og om læsning og skrivning er skolens fagområde eller også kan siges at høre daginstitutionerne til (jf. Kjeld Kjertmann, Håkonsen, Liberg, Hagtvet). Det skriftsproglige område har indtil for nylig ikke fyldt meget i daginstitutionssområdet eller på pædagogseminarierne. I 2006 kom læreplanerne for daginstitutionssområdet og nu indgår det skriftsproglige som en del af faget DKK.

De organisatoriske udfordringer.

Umiddelbart havde vi meget vanskeligt ved overhovedet at få placeret timer til forløbet, så det passede med både lærer- og pædagogstuderendes skemaer. Det store problem var de to forskellige rammeplaner, der ikke er harmoniserede her på stedet. Problemet kunne kun løses ved, at vi brugte lektioner uden for de lærerstuderendes skema, og det gav så de problemer, at de lærerstuderende valgte nogle af timerne fra. Vi endte derfor med et meget lille antal lærerstuderende, og det gav en meget u hensigtsmæssig ulighed mht. fordeling af studerende.

Vi efterlyser større fleksibilitet i uddannelsernes organisationsform, så det bliver muligt at lægge fælles forløb for lærer- og pædagogstuderende.

Ved sammenlægningen af pædagogseminariet Hindholm og læreruddannelsen Haslev (som trådte i kraft februar 2008) har man ikke tænkt i samarbejde, men kørt uddannelserne parallelt, og vi synes, det er ærgerligt, at man ikke har udnyttet samarbejds mulighederne bedre. Nu er det ikke muligt at opnå dette i Haslev (da Læreruddannelsen Haslev ikke optager nye studerende fra august 2009), men vi håber, at man i højere grad vil tænke de organisatoriske rammer med fra starten, når der etableres lærer- og pædagoguddannelsen i Roskilde og Vordingborg, så det fra dag 1 er muligt at etablere det samarbejde på tværs af uddannelserne, som de studerende efterspørger.

I forhold til et samarbejde mellem lærer- og pædagoguddannelsen er det væsentligt at påpege, at det er ret forskelligt, hvordan det tværprofessionelle element vægtes i de to uddannelser. Fælles for lærer- og pædagoguddannelsen er, at der er et krav om et tværprofessionelt element, som sætter fokus på samarbejde mellem forskellige professioner, men der stilles ikke de samme krav på de to uddannelser:

- I pædagoguddannelsen er det tværprofessionelle element beskrevet med CKF, faglige kompetencemål samt intern prøve med bedømmelse. Her er tilknyttet 5 ECTS-point og det skal placeres i 4. – 7. semester

- I Læreruddannelsen beskrives ingen specifikke mål, CKF eller prøve Her er tilknyttet 8 ECTS-point og det kan placeres hvor som helst

Konklusion

I forhold til det faglige indhold mener vi, at der ud fra evalueringerne kan konkluderes, at undervisningen kvalificeres ved dette samspil. For det første intensiveres opmærksomheden, når de to grupper mødes, - man kan sige, at de studerende i højere grad erfarer i en metatænkning: Hvorledes tænker man om billedbogen, når man er lærerstuderende? - når man er pædagogstuderende? Og hvorledes tænker jeg i denne sammenhæng? For det andet, har samarbejdet med undervisere fra de to uddannelser givet mulighed for at kvalificere indholdet.

Mødet mellem de to grupper af studerende var uproblematisk, konstruktivt og givende for både studerende og undervisere. Mange har reflekteret over forskelle og ligheder, som eksempel på forskelle nævnes at lærerstuderende tænker mere i produkt og pædagogstuderende mere i proces. De studerende ytrede desuden ønsker om at flere projekter blev tilrettelagt, så det var muligt at samarbejde.

Som det fremgår, blev undervisningen organiseret på forskellig måde. Vi kan konkludere, at forskellige rammeplaner og manglende ledelse kan spænde ben for et sådant projekt, og at planlægning i god tid samt det at lærerne underviser på begge uddannelser virker befordrende i denne sammenhæng. Det er tilsyneladende ikke et spørgsmål om fælles matrikel, men spørgsmål om en uddannelsespolitisk vilje til at gennemføre tværprofessionelle projekter, der er drivkraften, når et sådant projekt skal lykkes.

Desuden er deltagerne blevet en god del rigere på erfaringer i tværprofessionelt regi, erfaringer som vi er i gang med at give videre på de pågældende institutioner. Således har Kirsten Vagn fremlagt projektet i 'Dansk netværk UC Sjælland', samt for pædagogiske Forum ved pædagoguddannelsen i Haslev. Her er nye tværprofessionelle projekter ved at starte, så der har været stor interesse om de organisatoriske udfordringer. Vi håber, at erfaringer fra dette projekt kan lette vejen for de næste.

Perspektivering

Dette har været et projekt med store ambitioner, og vi kan nu se, at vi har haft for mange mål og at vi ikke har været i stand til at afgrænse os undervejs. Vi mener, at projektet er bæredygtigt i forhold til det faglige indhold, og at der kan udvikles mange erfaringer ved at lade studerende mødes. Der er stadig ikke mange erfaringer vedrørende tværprofessionelle forløb, derfor mener vi at projektet kan udvikles således:

Udvikling af evalueringsstrategier, gerne med forskningstilknytning. Professor Vibeke Hetmar har beskrevet mulighederne ved triangulerede positioner, og det kunne være interessant at arbejde med denne mulighed

At få kontakt til institutioner i andre nordiske lande, hvor der udvikles et samarbejde mellem lærer- og pædagoguddannelsen. Dette har været på tale i dette første pilotprojekt, men det er ikke blevet realiseret.

Projektgruppen har haft nogle problemer, der fortrinsvis skyldes den store geografiske spredning, disse bør tages op ved projekt start, og der bør indlægges flere fysiske møder.

Litteraturliste

Brostrøm, Stig. (2005) *Fuld fart mod skolestart*. Århus: Dansk Pædagogisk Forum.

Brostrøm, S., Frandsen, M., & Vilhelmsen, K. (2004) *Didaktiske overvejelser på indskoling, med særligt henblik på den sproglige dimension. Læse – lege- samtale*.

Christensen, Nina. (2003). *Den danske billedbog 1950 – 1999. Historie, teori, analyse*. Kbh.: Roskilde Universitetsforlag.

Hagtvet, Bente Eriksen. (2004). *Sprogstimulering Tale og skrift i førskolealderen* Alinea,

Kjertmann, Kjeld (2004) Talesprog og skriftsprog i samspil i børnehaven. I: Brostrøm, S. (red): *Pædagogiske læreplaner* Århus: Systime.

Kjertmann, Kjeld (2006): Den nye læseundervisning fra *Læsning – teori og praksis*. Kvan

Korsgaard, Klara (2002): Læsning og skrivning omkring skolestart fra *De første år i skolen*, Billesøe og Baltzer

Kyster, Karin Trøjborg (1998): *Skriv børn, skriv - det smitter in 0 - 14, nr.2/98*

Liberg, Caroline (2006): Nu kommer ordene bare fra Kvan – *Læsning, teori og praksis*

Moos, I & Vilhelmsen, K. (2002). *Men først skal bogen læses. Litteratursamtale som litteraturpædagogisk arbejdsform i skolestarten*. Kbh: L & R Uddannelse.

Jensen, Mette Nygaard (2007) *At læse med børn – Dialogisk oplæsning i dagtilbud*; Klim

Pedersen, Anne. (2005) *Den tilsidesatte bog. En undersøgelse af børnelitteratur i daginstitutioner fra Falster til Hirtshals*. Kbh.: Learning Lab DPU.

Rhedin, Ulla (2001) *Småbarnsbilderboken och det lilla barnet*. I Goga, N og Mjør, I *Møte mellem ord og bilde*. Oslo: Landslaget for norskundervisning (LNU).

Simonsson, Maria (2004) *Bilderboken i förskolan: en utgångspunkt för samspel*. Skrifter utgivna av Svenska barnboksintitutet.

Weinreich, Torben. (2004): *Børnelitteratur mellem kunst og pædagogik*. (2.udgave). Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag

Bilag:

1 SMTTE model Esbjerg

2 SMTTE model Haslev

3 Billedbøger der er præsenteret i projektet

4 Undervisningsplan Roskilde

5 Program til de studerende i Haslev

6 Evalueringsskema Haslev

SMTTEmodel Esbjerg

Modellen er udarbejdet lige umiddelbart inden forløbets afholdelse dvs. januar 2009.

Vi henviser i det følgende til SMTTEmodellens termer, nemlig:

- Sammenhæng
- Mål
- Tegn
- Tiltag
- Evaluering

Ad sammenhæng:

To hold fra 4. Semester skal undervises sammen – et fra læreruddannelsen og et fra pædagoguddannelsen. Holdene skal arbejde i blandede grupper i et forløb over 14 dage, der også indeholder en praksisdag på henholdsvis Boldesager og Hjerting skoler (indskoling) i Esbjerg. Der er etableret kontakt og afholdt møder med ledelsen på skolerne, hvor der blandt andet er aftalt udsendelse af planerne for undervisningen af de studerende til skolerne, så de kan følge med i forløbet af undervisningen på seminariet. Skemaet for de studerende er også på plads. Der undervises på UC-Vest i Esbjerg – hovedsageligt af Lone, som har undervist begge hold i forvejen. Birgit deltager også i undervisningen.

Ad mål:

At undersøge om området Børns sproglige udvikling kan kvalificeres i samarbejde mellem pædagog- og lærerstuderende med billedbogen som eksempel dvs. at de studerende i løbet af de fjorten dage i arbejdet med teorien, samt selv at analysere, producere og producere billedbøger i praksis får viden om muligheder for sproglige udvikling i forbindelse med billedbogen på tværs af de to uddannelsers faglige traditioner.

Ad tegn:

Optagethed i arbejdet med teorien og i arbejdet med selv at producere bøger, aha-oplevelser i forbindelse med planlægning af forløbene i praksis – og i praksis – omkring samspil mellem det at producere billedbøger og sproglig udvikling. Aha oplevelser i forbindelse med hinandens fagligheder i planlægning og praksis. Endvidere skulle der gerne vise sig tilfredshed med praksisforløbet og respekt for hinandens faglighed indenfor området sproglig udvikling.

Ad tiltag:

Lone skal snarest have plan og kompendium til de studerende færdigt. Plan skal sendes til de studerende og de medvirkende praksis skoler. Kompendiet skal trykkes og sættes til salg i butikken på UC Vest. De studerende skal have personligt ”besøg”, hvor planen præsenteres.

Ad evaluering:

Denne følger efter afholdt forløb i uge 8 og 9

Mål

A Faglige mål

At de studerende

- udvikler en kvalificeret forståelse for billedbogens udtryk
- får større forståelse for billedbogens potentialer i forhold til udvikling af barnets kompetencer inden for billedsprog og skriftsprog (alternativt børns sproglige udvikling)

B Tværprofessionelle mål

At de studerende opnår en øget forståelse af de to professioners faglighed og samarbejdsmuligheder.

Kan området "Børns sproglige udvikling" kvalificeres i samarbejdet mellem lærer- og pædagoguddannelsen, med billedbogen som eksemplarisk projekt.

Tiltag:

Vi etablerer et mini projekt med emnet.

Heri indgår

- Analyser af billedbøger.
- Undervisning og gruppearbejde vedr. billedbogens potentialer ved skolestarten.
- Grupperne udarbejder et tænkt didaktisk forløb.

Vi blander de studerende i grupper med studerende fra hver uddannelse

De didaktiske overvejelser og undervisningsmetoder beskrives i særligt bilag.

Tegn:

A. Faglige mål:

De studerende fremlægger gennemarbejdede miniprojekter, der udtrykker forståelse for billedbogens potentialer

Ved evalueringen udtrykker de studerende, at de har kvalificeret deres forståelse af de faglige mål.

B Tværprofessionelle mål.

De studerende arbejder engageret sammen og prioriterer gruppearbejdet

Ved evalueringen udtrykker de studerende, at de har fået en øget forståelse for de to fagligheder

Underviserne er blevet kvalificerede i forhold til planlægning af området "Børns sproglige udvikling" i samarbejdet mellem lærer- og pædagoguddannelsen, med billedbogen som eksemplarisk projekt

Evaluering.

Underviserne evaluerer de afleverede projekter

De studerende beskriver deres overvejelser i et spørgeskema. En semistruktureret skriftlig besvarelse.

Bilag 3

Billedbøger der er præsenteret i projektet: Samarbejde mellem lærer- og pædagoguddannelsen

Aakesons, Kim Fupz: *Mor*

Aakeson, Kim Fupz (2006) *Damen der elskede sin dreng*.

Aakeson, Kim Fupz: *Drengen der lå i sin seng, mens hans far og damefrisøren så på*

Aakeson, Kim Fupz, Erikson, Eva (2004): *Så blev farfar et spøgelse*. Gyldendal

Bregnhøj, Rasmus (xxx) *Lyveskolen*

Fauerby og Bak (1997): *Bjørnen kommer*. Gyldendal

Haller, Bent: *Ispigen*

Hole, Stian (2008): *Garmanns sommer* . Branner og Korch

Hammann, Kirsten (1998) *Chokolade eskapade* Illustreret af Dina GellerJensen, Kbh.: Forum

Hansen, Marianne Iben og Bartholin, Hanne. (2007): *Aksel elsker biler*. Gyldendal

Jessen, Ida: *Den lille gule pige*

Lauritsen, Ane Brahm og Lauritsen Mette Brahm(2000): *Da mor og far blev skilt*. Klematis

Letén, Mats og Bartholin, Hanne (2001) *Finn Herman* Gyldendal

Lindenbaum, Pija (2007) : *Lille – Laudrup og den bedste onkel*. Klematis

Morgenthaler, Anders: *Min fars halve liv på lokum*

Oscar K (2008) *Børnenes bedemand*. illustreret af Dorte Karrebæk. Gyldendal

[Oscar K.](#) (2008) *Hurtige Henning historier* Gyldendal

Oskarsson, Bardur: *En hund, en kat og en mus*

Ringsted, Glenn og Pardi, Charlotte.(2001) *Græd blot hjerte*. Gyldendal

Strid, Jakob Martin (2008)*Da Lille Madsens hus blæste væk*. Gyldendal

Strid, Jakob Martin (2006) *Lille frø*. Gyldendal

Strid, Jakob Martin(1998) *Mustafas kiosk*. Kbh.: Politisk Revy.

Svalheim, Peter *Himmelkoen*,

Urwald, Ann Mari. (2008) *Monsterhæren*. Illustreret af Anna Margrethe Kjærgaard. Borgen

Windfeldt, Louise. (2008) Den dag da Rasmus var Rikke og Frederik var Frida. Illustreret af Katrine Clante. Ministeriet for ligestilling

Weise, Christina (2008) *Snabels Herbarium*. Illustreret af Rasmus Bregnhøi, Carlsen

- Hansen, Marianne Iben og Bartholin, Hanne. (2007): *Aksel elsker biler*. Gyldendal
- Weise, Christina (2008) *Snabels Herbarium*. Illustreret af Rasmus Bregnhøi, Carlsen
- Urwald, Ann Mari. (2008) *Monsterhæren*. Illustreret af Anna Margrethe Kjærgaard. Borgen
- Oscar K (2008) *Børnenes bedemand*. illustreret af Dorte Karrebæk. Gyldendal
- [Oscar K.](#) (2008) *Hurtige Henning historier*. Gyldendal
- Strid, Jakob Martin: *Da Lille Madsens hus blæste væk*. Gyldendal
- Grey, Mini (2005) *ActionDan kommer*. Sesam
- Ringsted, Glenn og Pardi, Charlotte.(2001) *Græd blot hjerte*. Gyldendal
- Mathiesen, Egon.[1949](2004). *Mis med de blå øjne*. (2.udg. 10. oplag. 1961) Viborg: Gyldendal

Bilag 4

Plan for undervisningsforløbet i udviklingsarbejdet NORDISK PROJEKT OM SAMARBEJDSFLADER MELLEMLÆRER - OG PÆDAGOGUDDANNELSEN i forbindelse med Nationalt videncenter for læsning år 2008/9 ved
lektor Birgit Jelert og lektor Lone Havn Ingerslev, UC Vest, Esbjerg

Undervisningsplanen tager udgangspunkt i en undersøgelse af, hvorledes arbejdet med børnebilledbogen i henholdsvis dkk, 4. semester af pædagoguddannelsen og i dansk aldersspecialisering mod begynder- og mellemtrinnet på læreruddannelsens 4. semester kan anvendes som omdrejningspunkt i samarbejdet mellem de to uddannelser, når det gælder indskolingen.

Mål:

Vi undersøger, om området sproglig udvikling kan kvalificeres i samarbejde mellem lærer- og pædagogstuderende med billedbogen som eksempel

I pædagoguddannelsens studieordning er blandt andet for faget dansk, kultur og kommunikation 4. semester følgende mål:

”at du kan planlægge, udføre, evaluere og dokumentere pædagogiske og æstetiske processer, som fremmer mundtlig og skriftlig sprogtiltagelse ...”, samt ” analysere og vurdere, hvordan ... litteratur ... kan anvendes i og har betydning for brugerens liv ...”.

Ifølge læreruddannelsens studieordning for dansk aldersspecialisering mod begynder- og mellemtrinnet skal den studerende beskæftige sig med blandt andet ”..sprogudvikling..” og ”..børnelitteratur..”.

De deltagende pædagogstuderende skal gemme de selvproducerede bøger til deres portfolio.

Tema:

Billedbogen i indskolingen.

Organisering:

Undervisningen på UC Vest i Esbjerg kommer til at have en varighed på 16 lektioner. Hertil kommer en dag i praksis, samt arbejde i gruppen med evaluering af praksis. Nogle af grupperne skal måske også mødes i gruppen udover den planlagte arbejdstid.

Undervisningen kommer dels til at foregå som forelæsning (oplæg i Rundetårn og aud. 2), dels som gruppearbejde, hvor de studerende arbejder sammen på tværs af uddannelserne, dels i praksis og dels som fremlæggelse af egen produktion på mindre hold.

Samarbejdsskoler i Esbjerg kommune er Boldesager Skole og Hjerting Skole (indskoling). To skoler, som nogle af de studerende på lærerseminariet, kender fra praktik.

Ca. 40 studerende i alt opdeles i 9 grupper, som fordeles på 9 klasser i folkeskolens indskoling

Inden forløbet:

De studerende har i forvejen købt og læst kompendiet NORDISK PROJEKT OM SAMARBEJDSFLADER MELLEM LÆRER- OG PÆDAGOGUDDANNELSEN. Det findes i butikken på UC Vest. Endvidere forventes den tilsendte plan læst.

Skitse for forløbet i uge 8 og 9, 2009:

Uge 8:

Tirsdag d. 17.2 kl. 8.20 – 14 i Rundetårn (6 lektioner) ved Lone Havn Ingerslev

8.20 – 9.05: Oplæg om forløbet

- herunder hvorfor bruge billedbogen?

kvalitet i børnelitteratur?

analysemodel præsenteres

Litteratur: Tekst 1, 2, 3 og 4 fra kompendiet

9.10 – 9.55

Der arbejdes med analyser i grupper af udvalgte nyere billedbøger (som kan give inspiration til produktion af egen billedbog og evt. kan anvendes i praksis som oplæg til jeres forløb)

10.25 – 10.55

Analyserne formidles til en partnergruppe (igen til inspiration)

11.00 – 11.30

Oplæg om produktion af billedbog

Litteratur. Tekst 5 fra kompendiet

11.30 – 14

Gruppevis produktion af egen billedbog – herunder frokostpause

Medbring ønskede materialer til produktionen

Torsdag d. 19.2 kl. 8.20 – 14 i Rundetårn (6 lektioner) ved Birgit Jelert og Lone Havn Ingerslev

8.20 – 9.55

Fremlæggelse af de producerede billedbøger på to hold (omkring 15 minutter til hver gruppe) bestående af præsentation af bogen og processen, samt diskussion på holdet

9.25 – 11.10

Oplæg til praksis gives

Litteratur: Tekst 6 og 7 fra kompendiet

11.15 – 14 (herunder selvvalgt frokost pause)

Planlægning af dagen i praksis: I skal i blandede grupper ud fra fx Fælles Mål for Dansk og for Børnehaveklassen, samt pædagogiske synsvinkler/lovstof (find det på nettet) opstille mål for produktion af børnebildebøger i jeres tildelte klasse i forbindelse med sproglig udvikling mm.

På selve praksisdagen skal I alle tage del i både iagttagende arbejde og instruktionsarbejde.

VIGTIGT: Den tildelte klasselærer kontaktes pr. mail senest fredag d. 20.2 med henblik på orientering om jeres plan for dagen i praksis i grove træk og eventuelle tvivlsspørgsmål

Uge 9:

Tirsdag d. 24.2

Praksis på Hjerting Skole 8.45 – 12.55 i 0.b, 1.a, 1.b, 2.a, 2.b

Praksis på Boldesager Skole 8 – 11.30 i 0.a, 0.b, 2.a, 2.b

Efterfulgt af opsamling i grupperne på praksisforløbet med henblik på fremlæggelse torsdag (opsamling på om målene for dagen holdt, evaluering af de producerede billedbøger, samt evaluering af samarbejdet pædagogstuderendes og lærerstuderendes fagligheder imellem fx har I set nogle sider af den anden uddannelse ved at arbejde sammen?)

Torsdag d. 26.2 8.20 – 12 (aud. 2) (4 lektioner) ved Lone Havn Ingerslev

Fremlæggelse af praksisdagen bestående af præsentation af produkter, samt præsentation af opsamlingen fra tirsdag eftermiddag, samt diskussion på holdet (hver gruppe ca. 15 minutter)

Evaluering af forløbet

Skal nogle af de producerede billedbøger udstilles på UC Vest bibliotek og på biblioteket på Ribe Lærerseminarium?

KONTAKT PERSONER PÅ SKOLERNE:

Hjerting: 0.b: lise.muff.hansen@skolekom.dk

1.a: birgit.troelsen@skolekom.dk

1. b: elin.nikolajsen@skolekom.dk

2.a: karen.marie.fabricsius@skolekom.dk

2.b: lene.eriksen@skolekom.dk

Boldesager: 0.a marianne.hoegh@skolekom.dk

0.b gitte.vind@skolekom.dk

2.a hanne.moe.bojsen@skolekom.dk

2.b inger.bundgaard@skolekom.dk

Bilag 5

Forløb om samarbejde mellem lærer- og pædagoguddannelsen
– med billedbogen som fokus

Onsdag 11. 2. 2009

- 12.30 – 12.45: Introduktion til forløbet
12.45 – 13. 30: Lille gruppearbejde med at producere tekst og billede til Strid, Jakob Martin: *Da Lille Madsens hus blæste væk*.
Billederne præsenteres på opslagstavler
13.30 – 13.45 Pause
13.45 : Oplæg til diskussion om og udveksling af syn på de to professioner.
14.45 – 15.00 Pause
15. 00 – 16. 00 Oplæg om Billedbogens funktioner i et nyt årtusinde. KVA

Torsdag 12. 2. 2009

- 8.30 – 9.00: Oplæg om at analysere billedbøger. MHA
9.00 – 10.00 Gruppearbejde med at analysere billedbøger.
10.15 – 10.45 Grupperne fremlægger for hinanden i grupper med 2 eller 3 hold.
10.55 – 11.55 Første oplæg om didaktiske muligheder med billedbogen. MHA

Mandag 16. 2. 2009

- 8.30 – 9.30 Andet oplæg om didaktiske muligheder med billedbogen KVA
9.30 – 9.45 Pause
9.45 – 12.00 Arbejde i grupper med at udarbejde eksempler på forløb med billedbogen i centrum med fokus på indskolingsområdet

Tirsdag 17.2. 2009

- 8.30 – 9.00 Grupperne forbereder fremlæggelse
9.00 – 11.30 Fremlæggelser af mandagens arbejde
12.15 – 14.00 Opsamling og evaluering og en god historie om lyveskolen.

Merete Havgaard og Kirsten Vagn

Bilag 6
Evaluering
(Brug gerne bagsiden)

Er du lærerstuderende?

Er du pædagogstuderende?

Sad du i en gruppe hvor der også var lærerstuderende?

Den faglige del.

Hvorledes har du udviklet dit syn på billedbogens funktioner?

Hvad fik du ud af at analysere billedbogen med fokus på samspil mellem billede og tekst?

Hvad fik du ud af at arbejde med didaktiske overvejelser?

Den professions rettede del:

Hvad fik du ud af diskussionen om at være skoleparat?

Hvad fik du ud af mødet med studerende fra den anden uddannelse?

Til undervisningen

Hvis vi får mulighed for at gentage dette lille faglige modul.

Hvilke gode råd vil I så give underviserne omkring oplæg, sammenhæng osv.